

Frit

34. årgang - nr. 2 - 2006

NORDEN

LÆS I BLADET

Skandinaviskt samarbete
- vilka alternativ finns?

Af *Tomas Larsson* ..... s. 3

Skandinaviskt samarbete - vilka alternativ finns?

Af Tomas Larsson

Under senare tid har vi kunnat skönja ett ökat intresse för nordiskt samarbete. Orsakerna till detta är flera men en bidragande orsak är att EU-samarbetet har hamnat i en mer undanskymd roll efter motgångarna i folkomröstningar i Frankrike och Holland våren 2005. Ett alternativt nordiskt samarbete kräver dock flera genomgripande reformer och förslagen hittills har varit splittrade.

Idag finns ett officiellt nordiskt samarbete, men det håller en mycket låg profil sedan flera decennier. Det är till exempel inte möjligt för medborgarna att via fria val få utse sina nordiska politiker. Samtidigt får EU ett allt större inflytande även inom inrikesfrågorna, något som dock få politiker öppet vill erkänna. Givetvis har politikerna för länge sedan insett vart utvecklingen är på väg, och redan september 2004 föreslog en ledande politiker inom Nordiska rådet, Berit Brørby (ordförande i Norges delegation i Nordiska rådet), att rådet helt enkelt borde läggas ner och ersättas av en „nordeuropeisk“ församling där bland annat Tyskland, Ryssland och Polen skulle ingå. Regionen håller med andra ord på att få flera lager av svåröverskådliga, internationella samarbeten. Det börjar bli svårt att se vem som har ansvar för vad, vilket på sikt riskerar att vända utvecklingen åter mot en mer nationell hållning. Å andra sidan visar opinionsundersökningar att skandinaverna är mycket positiva till ett närmare regionalt samarbete, men ännu har inget politiskt parti vågat börja driva frågan.

Gemensamt för de skandinaviska frågorna är att de kräver någon form av regional plattform för att kunna drivas på ett effektivare sätt. Å andra sidan har vi i Skandinavien en så lång erfarenhet av samarbete att vi knappt längre reflekterar över det. Vem tänker ens över att våra

penningsystem i själva verket har sitt ursprung i en gemensam skandinavisk valuta som infördes redan under 1870-talet? *Det nya är att vi i framtiden borde samarbeta inom de områden som inte på ett avgörande sätt påverkar den nationella självbestämmanderätten och där vi alla är vinnare.* En förutsättning för en bättre folklig uppslutning är dock att den nya samarbetsorganisationen har valbara ledamöter.

Idag finns i princip fyra „parallella“ statliga hierarkier i Skandinavien. Varje land har sin egen organisation i form av statliga myndigheter/företag, departement och ytterst en politisk ledning. Ytterst bestämmer väljarna vilken inriktning politiken skall ha genom allmänna val.

Vilka är då de konkreta hoten mot regionen? Ja, det är till stora delar en politisk fråga, men vi borde nog åtminstone kunna ena oss om att globaliseringen är en sådan fråga. Men det finns även flera nyanser hos denna. Betraktar vi skandinaver globaliseringen ur en ljusare synvinkel så ger den en möjlighet att sprida våra värderingar inom t ex områdena jämlikhet och demokrati, men frågan kan lika gärna ses ur ett mörkare perspektiv (hotet från terrorism, massförstörelsevapen, låglönepress, kapitalets lättrorlighet etc). Dessutom är frågan hur mycket som egentligen skiljer sig i grundvärderingarna mellan de fyra länderna. Och om skillnaderna visar sig vara små, vad är då vinsten med att vart och ett av länderna arbetar med i princip samma frågor? Tanken lockande med ett skandinaviskt samarbete inom områden där vi har en likartad syn och förutsättningar.

Till stor del handlar politikernas uppgift om att underhålla en spelplan för samhället. Ur en samhälls-ekonomisk synvinkel är ekonomisk långsiktig stabil utveckling ett av

huvudmålen. Några av förutsättningarna för detta är små valutarisker, små sociala spänningar, hög säkerhet och goda kontakter mellan samhälle och näringsliv.

Frågan är hur väl regionens mål stämmer in i ett EU-perspektiv. Visserligen liknar några av EU:s mål de skandinaviska, men det finns även områden där EU passar mindre bra. Vi glömmer dessutom vilken hög levnadsstandard Skandinavien har ur ett globalt perspektiv, liksom det faktum att vi kan göra oss förstådda med varandra på våra modersmål. Det är också uppenbart att den internationella kriminaliteten har fått sig en rejäl skjuts i åtminstone Sverige på grund av vidöppna gränser. *) Just legitimiteten hos en splittrad Union, som snart har över 600 miljoner invånare och där dess yttre gränser blir allt mer diffusa, är ett växande problem. En annan utmaning är hur dialogen mellan Bryssel och väljarna i ett ständigt växande EU skall kunna förbättras. Idag har varje EU-parlamentsledamot i genomsnitt lite drygt 600 tusen personer att representera, vilket skulle motsvara 8-15 parlamentsledamöter i Stortinget, Folketinget eller Riksdagen...

Vad skulle då ett skandinaviskt alternativ handla om?

Ja, det är uppenbart att känslorna för den egna nationen bland de skandinaviska och anglosaxiska folken är betydligt starkare än nere i Central-europa. Någon generell uppslutning kring överstatlighet går heller knappast att finna. Å andra sidan finns en risk att en allt för stor

*) Dvs. Det er også klart, at den internationale kriminalitet er blevet markant forøget i Sverige, i hvert fald i Sverige, som følge af de vidåbne grænser. Red.

nationalism riskerar att slå tillbaka mot oss själva. Det finns en hotbild mot vår livsstil från flera håll, såväl inifrån som utifrån. Denna hotbild är dock även en möjlighet för den EU-skeptiska sidan i Skandinavien. *Den EU-skeptiska sidan måste dock komma med fler konkreta förslag i samhällsdebatten, den måste synas mer.*

Ett „skandinaviskt Ting“

En möjlighet vore om vissa områden, som inte på ett avgörande sätt påverkar den nationella självbestämmanderätten, men som innebär avsevärda fördelar, överläts åt ett „skandinaviskt Ting“ med Danmark, Island, Norge och Sverige som medlemmar. Tre huvudmål som de fyra länderna sannolikt skulle kunna ena sig om är en stabil ekonomisk tillväxt, ett „skalskydd“ mot yttre hot och en mer enad stämma i fler utrikespolitiska frågor.

Rent praktiskt uppnås dessa mål bland annat genom upprätthållandet av gemensamma yttre gränser, gemensam penningpolitik (kronvaluta), gemensamt utlandsbistånd samt mer koordinerad forskning och gemensamt utbildningssystem.

Rent organisatoriskt behöver ett skandinaviskt Ting inte behöva bli särskilt omfattande, eftersom huvuddelen av det operativa arbetet skulle ligga kvar inom respektive lands myndigheter. Det handlar ju heller inte om några direkt avgörande, centrala områden inom de fyra nationernas politiska system. Det nya är att beslutsprocessen blir mer samordnad, vilket dock även kräver att det nya Tinget får mandat att stifta lagar. En lämplig storlek på Tinget vore 25 parlamentsledamöter med följande fördelning:

* Danmark	7
* Island	3
* Norge	6
* Sverige	9
Summa	<u>25 ledamöter</u>

Regeringsgruppen i denna församling skulle förfoga över förslagsvis tre departement (där den nya Centralbanken dock bör vara fristående och lyda direkt under Tinget) med följande områden:

- * Gränsbevakning
- * Biståndspolitik
- * Forskning & utbildning

Språket - en del av folksjälen

Vi får emellertid inte glömma att det även finns flera praktiska problem i ett närmare skandinaviskt samarbete. En av de främsta frågorna, som samtidigt är en del av folksjälen, är språket. Faktum är att kunskaperna i skandinaviska språk generellt sett sjunker oroväckande snabbt, främst genom att allt mindre tid ägnas åt detta i skolan.

En av de snabbaste åtgärderna för att stärka den skandinaviska gemenskaps känslan vore en snabb förbättring av språkkunskaperna, främst genom obligatorisk språkundervisning i danska/norska/svenska i grundskolan.

Inom gymnasiet bör även isländskan studeras, och en betydligt större del av kurslitteraturen vid universiteten och högskolorna borde vara på dessa länders språk. Även rörligheten bland studenterna mellan regionens olika högskolor och universitet bör uppmuntras, men den kanske snabbaste effekten skulle erhållas genom ett ökat utbud av skandinaviska TV-kanaler.

Sammanfattningsvis står dagens officiella nordiska samarbete inför ett

vägval. Tunga frågor som industripolitik, territoriellt skydd i fredstid, internationell konfliktmedling, penningpolitik och inte minst svåra fördelningspolitiska frågor skulle kunna bedrivas på ett betydligt effektivare sätt om de skandinaviska länderna samverkade. I skuggan av den numera sparsamma och visionslösa EU-debatten, samt ett allt hårdare tryck från globaliseringen, finns det all anledning att vi åter söker oss till våra brödrafolk!

Tomas Larsson er økonom og debattør.

Tomas Larsson er medlem af Frit Nordens redaktion.